

2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“
09.4.2-ESFA-V-715 priemonės projekto „Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų tobulinimas“

REKOMENDACIJOS DĖL ATNAUJINTŲ BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PRITAIKYMO ĮGIMTĄ KURČNEREGYSTĘ TURINTIEMS MOKINIAMS

Parengė Dalia Taurienė

Įgimtos kurčneregystės apibūdinimas

Kurčneregystė – tai būseną, kurią sukelia įvairaus sudėtingumo klausos ir regos sutrikimai. Kurčneregystė yra tokio sunkumo regos ir klausos sutrikimas, kai sutrikusiems jutimams sunku kompensuoti vienas kitą. Dviejų pagrindinių žmogaus sensorinių sistemų sutrikimai padaugina ir sustiprina kiekvieno iš jų įtaką, taip sukurdami labai sudėtingą, unikalią būseną. Bandymai vieną sutrikusį jutimą kompensuoti kitu užima daug laiko, energijos ir dažniausiai neduoda laukiamo rezultato. Gali atrodyti, kad kurčnerėgiai visiškai nemato ir negirdi. Gyvenime tai pasitaiko labai retai. Dalis kurčnerėgių vaikų gali turėti pakankamą regėjimo likutį, leidžiantį judėti pažįstamoje aplinkoje, pažinti artimus žmones ir net skaityti dideles raides; pakankamą klausos likutį, leidžiantį atpažinti garsus, suprasti kalbą ar net išmokyti kalbėti.

Dalyvavimo ugdymo procese galimybės

Kurčneregystė skirtingu mastu riboja mokinio ugdomąją veiklą, socialinį gyvenimą, bendravimą, informacijos prieinamumą, orientaciją ir galimybę laisvai ir saugiai judėti. Kompensuojant kurčneregystės sutrikimą, ypač svarbus tampa lytėjimo pojūtis. Šių mokinių individualūs poreikiai priklauso nuo vaiko amžiaus, jam pritaikyto ugdymosi ir specialiosios pedagoginės pagalbos. Sutrikusiai regos ir klausos funkcijoms kompensuoti naudojamos visos kitos pakankamai funkcionuojančios sensorinės sistemos (t. y. lytėjimo, kinestetinė, kvapo ir skonio). Dažnai mokiniai, turintys

<p>kurčneregystę, gali turėti ir kitų sutrikimų bei sveikatos problemų. Kurčneregystės nulemti raidos apribojimai gali kelti mokiniui emocinių, elgesio ir socialinių sunkumų. Šių mokinių pasaulio pažinimo ir saviraiškos metodai dažnai atrodo visai kitokie, negu esame įpratę matyti. Todėl visada išlieka pavojus, kad tokia neįprasta raiška bus vertinama kaip beprasmė ir neatitinkanti neurotipinės vaiko raidos amžiaus tarpsniams būdingų bruožų. O juk šiems vaikams tai – būdingas savitas būdas išreikšti save ir suvokti pasaulį. Todėl neretai mokiniai, turintys kurčneregystę, gali būti painiojami su mokiniiais, turinčiais intelekto ar įvairiapusių raidos sutrikimų.</p>	
<p>Mokymosi klasėje, grupėje ypatumai</p>	<p>Kurčneregystė stipriai veikia ir sutrikdo asmens ir jo aplinkos ryšius. Tai pasireiškia intensyvia autostimuliacija, vengimu tyrinėti aplinką, socialinio ryšio vengimu, nepaaiškinamomis elgesio išraiškos formomis. Dėl dvigubo jutiminio sutrikimo vaikas negali mokytis pagal instrukciją, pavyzdį, dalyvauti grupinėje veikloje. Gebėjimas mokytis stebint taip pat labai pasunkėjęs. Negalėjimas mokytis grupėje su kitais laikomas pagrindine mokinių, turinčių kurčneregystę, ugdymosi klasėje problema. Šiems mokiniams būtinas individualus ugdymosi būdas.</p>
<p>Supančios aplinkos pažinimo būdai</p>	<p>Mokiniai, turintys kurčneregystę, gali būti ugdomi tik taktiliškai jausdami (liesdami) jiems gerai pažįstamą žmogų. Šie vaikai retai suvokia savo, kaip asmens, tapatumą bei savojo „aš“ ir aplinkinio pasaulio skirtumą. Pagrindinis ugdymo tikslas – ryšio su aplinka tobulinimas bei bendravimo įgūdžių formavimas. Vaikai, turintys kurčneregystę, dažnai labai ilgai arba visiškai neįgyja komunikavimo įgūdžių.. Tai gali tęstis daugelį metų, o didelė dalis šių vaikų nepajėgūs išmokyti simbolinės kalbos sistemos (žodinės, rašytinės, gestų kalbos, Brailio rašto, alternatyvios komunikacijos).</p>
<p>Ugdymosi strategijos ir rekomendacijos</p>	
<p>Ugdymo komandos veikla</p>	<p>Mokinio, turinčio kurčneregystę, ugdymo sėkmę lemia glaudus, nuolatinis vaiką ugdančių tiflopedagogų, tėvų, švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimas. Visą komandinį darbą koordinuoja Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centro specialistai. Šios komandos tikslas – tinkamai įvertinti kiekvieno tokį sutrikimą turinčio vaiko asmeninius ypatumus, ugdymosi galimybes, parinkti tinkamus ugdymo metodus, priemones ir aplinką. Svarbu, kad visi komandos nariai laikytųsi numatytų ugdymosi tikslų ir nuolat reflektuotų vaiko ugdymosi procesus ir</p>

	<p>rezultatus. Mokiniams, turintiems kurčneregystę, sudaromas individualus ugdymosi ir pagalbos planas bei individuali ugdymosi ir švietimo pagalbos teikimo programa.</p>
<p>Sensorinių sistemų panaudojimas</p>	<p>Kurčneregiais gimusių vaikų mokymosi ir raidos pagrindas visą gyvenimą išlieka tas pats – tai sensorinių sistemų panaudojimas kuriant mokymosi situacijas. Svarbu fizinę ir socialinę aplinką sutvarkyti taip, kad ji atitiktų ir didintų individualias kurčneregystę turinčio mokinio ugdymosi galimybes bei būtų palanki turimiems regos ir (arba) klausos likučiams funkciškai naudoti. Ugdytojams svarbu žinoti, kad skirtingų bent minimaliai funkcionuojančių jutimų naudojimas turi būti susijęs su ugdomąja veikla ir užduotimis. Šie mokiniai gali naudoti vieną ar kitą sensorinę sistemą, kuri geriausiai veikia konkrečioje ugdomojoje situacijoje. Mokiniams, turintiems kurčneregystę, viena iš pagrindinių būtinų ugdymosi strategijų – vienu metu naudoti daugiau nei vieną jutimą. Ugdytojams svarbu suprasti, kad vaiko pasiekimai priklauso ne tik nuo tinkamų ugdymo sąlygų, bet ir nuo kurčneregystę turinčio mokinio fizinių galimybių, motyvacijos, šeimos įsitraukimo į ugdymo procesus bei glaudaus bendradarbiavimo su ugdančiais pedagogais bei švietimo pagalbos specialistais.</p>
<p>Struktūruotos aplinkos, veiklos nuoseklumo ir nekintančios dienotvarkės poreikis</p>	<p>Vaikas, turintis kurčneregystę, aplinkos stimulus suvokia chaotiškai arba fragmentiškai, todėl dažnai susidurdamas su aplinkiniu pasauliu rizikuoja patirti sąmyšį. Todėl ugdytojams labai svarbu padėti vaikui susipažinti ir suvokti savo artimiausią aplinką, kurioje jis galėtų jaustis kaip galima saugiau. Mokytojų pagalba būtina vaikui kuriant aplinkos daiktų vaizdinius bei suvokiant jų sąveiką. Todėl mokant suvokti aplinką labai svarbi struktūruota rutininė ugdymosi forma. Kasdienės rutininės veiksmų sekos supratimas, aiškumas, žinojimas padeda tokiam vaikui ugdytis kasdienius įgūdžius ir jaustis saugiam. Svarbiausia, kad mokinys, turintis kurčneregystę, suvoktų save ir kitą žmogų kaip asmenį, ugdytųsi laiko ir vietos sampratas, kurios svarbios jam funkcionuoti. Ugdymo proceso pradžioje visi su ugdymo procesu susiję asmenys padeda ugdytiniui mokytis bazinių funkcijų: valgymo, gėrimo, asmens higienos, miegojimo, judėjimo, bendravimo.</p>

	<p>Visiems, dirbantiems su kurčneregystę turinčiu mokiniu, svarbus detalus ir nuoseklus veiklos planavimas. Ugdytinis, dalyvaudamas kasdien tuo pačiu laiku besikartojančiose ugdymosi ir gyvenimiškose situacijose, kurias vykdo tie patys pedagogai, švietimo pagalbos specialistai, gali suvokti aplinkos stabilumą ir pastovumą. Ugdytojai nuolat stebi, fiksuoja ir reflektuoja mokinio ugdymosi pokyčius, kurie vaiką labiausiai motyvuoja ir sukuria jo ugdymosi pažangos prielaidas.</p> <p>Viena iš pagrindinių šių vaikų komunikavimo mokymo priemonių yra alternatyvi komunikacija. Pavyzdžiui, gali būti sudaromi individualūs „kalendoriai“, užrašinės, kortelės, naudojamos ryšio bei kompiuterinės priemonės. Ugdatys pedagogai, pažindami individualius vaiko gebėjimus ir poreikius, parenka tinkamiausią jiems komunikavimo priemonę, kurią naudoja visi ugdytojai bei šeimos nariai.</p>
Savęs ir kito asmens pažinimas	<p>Kurčneregystę turinčiam mokiniui atpažinti ir išskirti supančius jį asmenis požymius siūloma liečiant ir, esant galimybei, kitais funkcionuojančiais sensoriniais pojūčiais. Šiuos vaikus svarbu mokyti suvokti, kad visi kiti žmonės yra atskiros būtybės, o ne jo paties dalis. Todėl būtina, kad mokytojai save apibūdintų individualiai, skirtingu nuo kitų būdu. Dienotvarkėje numatoma speciali veikla, kurios metu susipažįstama su asmeniniais atpažinimo ženklais. Galima atkreipti vaiko dėmesį į tokius požymius, kaip nuolat nešiojama apyrankė, žiedas, auskaras. Tokiam pažinimui vykstant tuo pačiu metu ir toje pačioje vietoje, galima tikėtis, kad vaikas susikurs su juo bendraujančio žmogaus įvaizdį.</p>
Ryšio su mokiniu kūrimas	<p>Abipusis reagavimas yra pagrindinė bendravimo ir abipusio prieraišumo formavimosi sąlyga. Pirmoji tam būtina prielaida – pakankamas valandų, kiekvieną dieną praleistų individualiai bendraujant su kurčneregystę turinčiu mokiniu, skaičius. Būtina šių vaikų ugdymo sąlyga – ribotas ugdytojų, bendraujančių su jais, skaičius. Tik intensyvus abipusis ryšys kasdienėje veikloje gali sukurti savitarpio supratimo ir pasitikėjimo jausmą. Savitarpio pasitikėjimu grįstas mokytojo ir vaiko ryšys kuria produktyvaus ugdymosi prielaidas. Ugdytojams labai svarbu atliepti į kurčneregystę turinčio mokinio poreikį reguliuoti jam priimtina fizinį ir emocinį atstumą. Labai svarbu, kad mokytojas būtų empatiškas ir gebantis jausti mokinį.</p>

Ugdymosi pasiekimų vertinimo ypatumai

Ugdymosi procesų vertinimas	<p>Kurčneregystę turinčio mokinio ugdymosi procesas fiksuojamas vaizdo įrašuose. Vaizdo medžiaga panaudojama reguliariai analizuojant, reflektuojant ugdymo procesą, suteikiant grįžtamąjį ryšį bei planuojant ugdymosi procesus, kurie turi būti lankstūs ir atliepti vaiko ugdymosi poreikius. Ugdymo procesų analizę ir vertinimą atlieka visi su vaiku dirbantys pedagogai, švietimo pagalbos specialistai, tėvai (globėjai, rūpintojai). Šių aptarimų metu analizuojami ne ugdytinio gebėjimai, o pedagogo veiksmai, ryšio tarp ugdytinio, ugdytojų bei tėvų (globėjų, rūpintojų) kokybė. Kokybinė ugdymosi procesų analizė yra šios grupės mokinių vertinimo pagrindas.</p>
------------------------------------	---

LITERATŪRA:

1. Marleen Janssen, Inger Rodbroe. Komunikacija ir įgimta kurčneregystė. Įgimta kurčneregystė ir pagrindiniai intervencijos principai. Kriventa. 2019.
2. Marleen Janssen, Inger Rodbroe. Komunikacija ir įgimta kurčneregystė. Kontaktas ir socialinė sąveika. Kriventa. 2019.
3. Liv Holmen. Valia ir šviesa. Kurčneregio vaiko ugdymas. Printėja. 2019.
4. Tina Bendixen, etc. Revealing hidden potentials - Assessing cognition in individuals with congenital deafblindness, Nordic welfare centre, 2020
5. Jude T. Nicholas, Annika M. Johannessen, Trees van Nunen. Tactile Working Memory Scale – A Professional Manual, Nordic welfare centre, 2019
6. Arnfinn Muruvik Vonen, Bettina Kastrup Pedersen, If you can see it, you can support it – A book on tactile language . Nordic welfare centre, 2019

SKAITMENINIAI IŠTEKLIAI:

www.kurcneregijai.lt

<https://www.deafblindinternational.org/encyclopedia-of-deafblindness>

<https://wfdb.eu/>